(E)برخه: د مغز لرونکو او غیر مغزي میوو تولید

شپږم لوست: د انارو تولید

(Production of Pomegranate)

اصطلاح

- **Aril**آریل یا د تخم(د میوې د دانې)ضمیمه یي پوښښ یا داخلي کیسه چې د میوې د اوبو(juice) پواسطه ډکه شوي وي او د سپین نما لرونکی مغز(pulp) پواسطه احاطه شوي وي

- **انار چي لاتيني يا علمي نوم يي Punica granatum دی د نړی له عالي يا لوړو ميوو څخه شميرل کيږي.**
  - انارو د افغانستان له اطرافو او په شمالي هندوستان کي د هماليا له غرونو څخه سرچينه اخستی ده.
- انار د مديترانيMediterranean) په ټوله سيمه کي له پخوانيو زمانو څخه اهلي او محلي شوي دي.
- انار په ټول سراسر هند کي او د جنوبي آسيا په وچو برخو، ماليا، ختيځ هند او د افريقا په وچو منطقو(tropical) کي کښت او شنه کيږي.

- د انار د کښت او کرنې لپاره تجارتي اساسي منطقي په نړۍ کي منځنی ختيځ، هندوستان او د هغې چاپيره هيوادونه او هم جنوبي اروپا څخه عبارت دي.
- د انار ميوه پرته له څيړنې او مطالعې څخه خوړل کيږي.
- د انار ميوه(Pomegranate) ډيری د جوس په شکل سره په مصرف رسيږي او د هغې جوس په څو طريقو سره جوړيدلی شي.
- د انار جوس په تازه شکل، شربت، جيلي او ساس(bug) شکلونو سره خوړل کيدلی شي.
- د انار تجارتي شربت د grenadineپه نامه سره پلورل کيږي.

- انار په نیمه وچ اقلیم کي او همدارنګه په معتدله حرارت درجه او نیمه حاره منطقو(subtropical) کي رشد او ښه نمو کوي او په طبیعي توګه په هغو منطقو کي چي د یخ ژمې او ګرم اوړی لرونکي وي خپل ځان عادت کولی شي.
  - مرطوب اقلیم یا هم نمناکه اقلیم د انار په میوه باندې په منفي توګه تاثیر لري.
    - په هغه صورت کي چي د حرارت یا تودوخې درجه له منفي یولسو څخه ښکته شي د انار میوه په جدي توګه صدمه ګوري.
    - د انار ونه په کانتینر او ځني وختونه په ګلخانو کي په میوې ورکولو باندې پیل کوي.

- د انار ونه د ګلبڼ بوټي ته ورته شکل یا هم ګرد د وړي ونې شکل لري چي له ٦ نه تر ٩ مترو پوري رشد او نمو کوي، ولي په عامه توګه د انار ونې اوږدوالی له ٣،٥ نه تر ٤،٨ مترو پوري وي.
  - د انار ونه د لنډ قد لرونکو نوعو په نامه سره هم شهرت لري.
  - د انار نبات یو پاڼې غورځونکی ونه ده، ولي په ځنیو ساحو کي خپل پاڼي ساتلی شي.
  - د ونې تنه(trunk) د سور خرمایي پوستکی پواسطه پوښل شوی ده چي وروسته یي رنګ خاکستري کیږي.
    - د انار د ونې ښاخونه سخت، هډوکین او معمولاً د اغزو(spiny) پواسطه پوښښ شوي دي.
    - د انار ونه په قوي توګه میلان لري ترڅو چي لاندنیو ښاخونو suckerته له بیخ یا قاعدې څخه رشد او نمو ورکړي.

- د انار ونه هم د اوږده عمر لرونکو ونو له جملې څخه ګڼل کيږي. په اروپا کي د انار داسې نموني يا بيلګي شتون لري چي له ۲۰۰ کالو څخه زيات عمر لري.
- د انار د ونې شينوالى او ځوانې تقريباً وروسته له پنځلس کلونو څخه کميږي او د هغې درشد او نمو قوت کميږي.
- انار هغه نبات دی چي خپله په خپله ګرده شيندونکی (self-pollinated) دی ولي د حشراتو پواسطه هم غير خودي ګرده شيندل(cross-pollinated) يي سرته رسيدلی شي.
- غير خودي د ګردې شيندل(cross-pollinated) د ميوي اندازې ته زياتوالی ورکوي.
- د باد پواسطه د ګردې شيندل بي معني او کم اهيمته دي.

- انار تقريباً ګرده يا مدوره قيافه يا شکل لري او له ٦ نه تر ١٢ سانتي مترو پوري عريض وي او په خپله نوکه کي د کاليکس پواسطه تاج لرونکی يا کاکلي شوي دی.
  - » کاليکس له هغې کاسې نه عبارت دی چي کاسبرګونه په هغې باندې ځای لري
  - – د انار پوستکی سخت او څرمنې ته ورته دی چي معمولاً د هغې رنګ ګلابي او تند سور وي.
  - – د انار د ننۍ برخي د غشايي ديوالونو پواسطه چي څو وړو برخو يا قطعاتو (compartments)باندې جلا شوي دي او دا کيسي د جوسي پلپ pulpيا اريل arilپواسطه په سور ګلابي سپين رنګه نما سره بسته بندي شوي دي .
  - » د هري کيسي يا چانتي(sac) په منځ کي يوه نرمه دانه يا سخته تيره دانه شتون لري.

IMAGE BANK

- د دې لپاره چې د انار مزه او خوند په لوړه کیفیت سره په لاس راشي پس د میوې ورکولو په وخت کي د هغې لپاره د حرارت لوړه درجه لازمي او ضروري ده.
- د انار ونه ښايي چي له ښولو نه يو کال وروسته په ميوه ورکولو پيل وکړي ولي له دوه نيمو نه تر دري کالو پوري وخت يي د ميوي ورکولو لپاره ډير عام دی.
- د مساعدو شرايطو لاندې د انار ميوه له غوټي کولو نه وروسته د ۵ نه تر ۷ مياشتو مودې پوري پخيږي(mature).

- د دې لپاره چې د لوړ کيفيت لرونکي انار ميوي په لاس راشي نو بايد چې د انار ونې ترټولو په ګرمو او لمر لرونکو سيمو د حويليو يا باغونو کې ځای ولري، اګر چې د هغې ګل ورکول او رشد تر يوي اندازې پوري په سويري کې صورت به ونيسي.
  - انار په عادې خاوره کې او ښه نم ويستل شوي خاوره(well-drained) کې لوړه نتيجه يا پايله لري، همدارنګه په چونه لرونکی خاوره يا لوم تيزابي خاوره او يا هم په جغل لرونکو خاورو کې ښه نتيجه يا پايله ورکوي.
  - له دې څخه وروسته چې د انار ونې ښه ځای او استقرار ونيوه پس د وچکالۍ په مقابل کې د ملاحظې وړ تاب پيدا کوي، ولې بيا هم د ښې ميوې دلاسته راوړنې لپاره د انار ونه بايد اوبه کړل شي.
    - » د دې په خاطر چې نوي کرل شوي نباتات ښه ځای په ځآی شي بايد په وچ فصل(dry season) کې په هرو دوو نه تر څلورو اونيو پوري يو ځلی اوبه کړل شي.
    - » د انار نبات د مالګينو اوبو په مقابل کې او هم د مالګينو خاورو په مقابل کې په نسبي توګه منځنی حد د تحمل کولو لري.

- د انار د هري یوې ونې لپاره په دوه لومړنیو پسرلیو کي د ٥٦ نه تر ١١٣ ګرامو پوري د نایتروجن سره یا کود ورکول کیږي، ولي ددې لپاره چي د هغې د تغذوي موادو لپاره اړتیاوي معلومي شوي وي باید چي خاوره ټیسټ(test) کړل شي یا هم د هغې لابراتواري ازموینه تر سره شي.
- دا چي نباتات ورستي شوي حیواني سري یا کود او د کلني ملچ (annual mulch) کولو نورو کمپوستونو په مقابل کي عکس العمل ښکاره کوي ولي له دوه کلونو څخه وروسته په کمې اندازې سره سري یا کود ورکولو ته اړتیا لیدل کیږي.

- د انار نبات باید هغه وخت چي ٦٠ سانتي مترو ته ورسیږي د بیا ځل لپاره پري یا قطع کړل شي.
- له همدې نقطې څخه څلور یا پنځه ځوانې ساقي(shoot) پریږدي ترڅو چي رشد او انکشاف وکړي، ددي لپاره چي ونه په متوازنه توګه ښه وي پس همدا څلور یا پنځې ځواني ساقي په مساویانه توګه د ونې په تنه کي تقسیمي کړئ.
- نلغه یا ځوانې ساقي له ځمکې څخه د ۳۰ سانتي مترو په اندازې سره پریږدئ اګر چي لنډه ده ولي د ونې تنه واضح او معلومه به وي.

- هره جوانه او لاندنی ښاخ (sucker) چي په پورتنۍ برخه یا هم د ځوانو ساقو په ښکتنیو برخو کي انتخاب شوي وي ښکاره کیږي چي باید پري او لري کړل شي

- له هغه ځایه چي د انار میوه د ونې په راس یا څوکه کي باداره کیږي، نو په دي بنا داسې سپاربښتنه کیږي چي د دري لومړنیو کلونو لپاره ښاخونه په اختیاط سره لنډ کړل شي ترڅو چي د نویو ساقو اعظمي حد په ټولو سمتونو کي تشویق کړل شي او له نامنظم رشد او نمو څخه مخنیوي وشي او یو قوي نبات په لاس راوړل شي.
- له دریم کال څخه وروسته یوازې لاندنی ښاخ یا بن ښاخ (هغه ښاخونه چي د ونې له بیخ نه راټوکیږي او د هغې قوت نیسي) او له منځه تللي ښاخونه له منځه یوسئ یا یې لري کړئ.

- د انار ونه له تخم (seed)څخه پالل کيدلی شي ولي ښايي چي د والدينو عين ځانګړتياوو ته تبارز ورنه کړي.
- د انار د ونې قلمي په آسانۍ سره ريښي وباسي او تقريباً له کال نه وروسته په ميوه ورکولو باندې راځي.
- په ژمې کي هغه قلمي چي له ۳۰ نه تر ۵۰ سانتي مترو پوري اوږدوالی ولري له کامل نبات يو کلن ښاخ څخه واخستل شي.
- د قلمې پاڼي لري کړئ او قلمي د ريښو ويستونکو پارونکو يا تحريکونکو موادو(rooting hormone) پواسطه معامله کړئ او تقريباً دوه پر دري برخي د قلمې په خاوره کي او يا هم په بله ريښه ويستونکی وسيله (rooting medium)کي داخل کړئ.
- د انار نبات هوايي ويده(air-layered) کيدلی هم شي ولي قلمه کول په کمه توګه کيامياب کيدلی شي.

- په اکثري توګه انار نسبتاً د ناروغیو او آفاتو په وړاندې بې غمه وي.
  - د پاڼې داغ او د میوې داغ هغه مشکلات دي چې په انار کې شتون لري پاڼې صدمه د سپینو مچانو (white flies)پواسطه، پریپسونو (هغه حشره چې د ګیاوو شیره څښي) او لاک تولیدونکو scale insects حشراتو یا پواسطه (د هغو حشراتو نوعې چې د هغې بنځینه جنس فلس ډوله ترشح کوي او د هغې لاندې هګۍ اچوي) منځته راځي

- **د انار میوه هغه وخت پخه ګڼل کیږي چي برجسته رنګ ته انکشاف ورکړي او هر وخت چي ووهل شي(ورو ضربه) فلزي اواز ورکړي.**
  - د انار میوه مخکې له دي چي ډیره زیات پوخوالی(over maturity) ته ورسیږي، مخکې له دي نه چي په انار کي درزونه رامنځته شي باید وشوکول شي.
- د انار میوه هم لکه د مڼي په شان په انبار کولو او زیرمه کولو کي اوږد عمر لري.
- انار د حرارت د صفر نه تر ٥ درجو د سانتي ګرید کي ډیر ښه ساتل کیدلی شي او د اوه میاشتو لپاره په یخو خونو کي په همدې درجه کي چي نسبي رطوبت له ٨٠ نه تر ٨٥ فیصدو پوري وي پرته له دي چي انار وروست شي او یا هم خپلي اوبه له لاسه ورکړي، ساتل کیدلی شي
- د انار میوه په زیرمه ځایونو کي غوره کیږي، د هغې جوس زیات خوندور او مزه یي اضافه کیږي.

- **په افغانستان د انارو زياتي محليي يا بومي نوعي شتون لري.**
  - **سورکندهاري انار(Sor Kandahari)** د کندهار په ولايت او هغې په شاوخوا سيمو کي پيدا کيږي.
    - کندهاري سور انار ګرد او رنګ د هغې سور وي ذايقه او خوند يي ترش وي.
    - يوه دانه کندهاري سور انار تقريباً ۲۳۳ ګرامه وزن لري.
  - **د کاپيسا ميخوش انار**
    - ميخوش انار خرمايي رنګ او غټ دايروي شکل لري، په دي معنی سره چي په خپلو غاړو کي راوتلي برخي او څنډي لري.
    - منځنی ذايقه او خوند لري يعني د ترش او خوږ په منځ کي متوازن حالت د ځان لپاره يي نيولی دی او دهغې منځنی وزن د هريوه انار لپاره ۱۸۹ ګرامه دی.

- **تاشقرانی انار** په بلخ او ننګرهار ولایتونو کي پیدا کیږي.
  - تاشقراني انار ګرد شکل او خرمايي او سره رنګونه لري.
  - ذایقه او خوند د دي انار ترش دی او تقريباً منځنی وزن د هغې ۲٤۳ ګرامه د هر یوه انار لپاره دی.
- **پوست غساب انار (Post ghasab)** د سمنګانو په ولایت کي پیدا کیږي.
  - د دې انار شکل او شیپ ګرد او په خپل رنګ کي ګلابي وي.
  - دا انار منځنی خوند لري او د هغې وزن د هر یوه انار لپاره ۲۵۷ ګرامه دی.
- **کندهاری غوژ انار** د ننګرهار او کندهار په ولایتونو کي پیدا کیږي.
  - د دي انار شکل او شیپ ګرد او رنګ د هغې زیړ ته مایل وي.
  - دا انار لکه څرنګه چي له نامه نه ښکاریږي، خوږ انار دی او د هغې وزن تقريباً ۲۳٤ ګرامه د هر یوه انار لپاره دی.

بیاکتنه/ خلاصه یا لنډیز

- د انارو (Punica granatum)د تاریخچې په برخه کې بحث وکړئ.
- هغه شرایط تر بحث لاندې ونیسئ چې د انارو د رشد او نمو لپاره مناسب او وړ وي.
- د انارو د حاصل اخستلو د وخت په برخه کې څېړنه او نظر وړاندې کړئ.
- د افغانستان د انارو عامي نوعي تشخیص او تعین کړئ.